

A LESZERELÉS AZ ELŐKÉSZÍTŐ KONFERENCIA EREDMÉNYEI

TIZENKÉT évvel a világháború befejezése után végre annyira jutott a Versailliesi békeszerződésben írásba foglalt általános leszerelés ígérete, hogy az elmúlt év december havában befejezték a Genfben 1925 óta kisebb-nagyobb megszakításokkal állandóan ülésező leszerelési előkészítő konferencia tanácskozásait. A befejezést az év végéig sürgették, nem mintha a világhatalmasoknak túlságosan égető lett volna a teljes leszerelés végrehajtása, hanem mert a világ összes népeivel szemben e téren fennálló erkölcsi kötelezettség további halogatást már nem tűrhetett. A kérdés érdemleges szönyegre hozása az általános közvélemény szerint még balsiker esetén is feltétlen időszerű volt.

Az ötévi tárgyalás és huzavona után elért eredmény — amiben sajnos nincs köszönet — mint leszerelési egyezménytervezet előre megszabja azokat a kereteket, melyek közt a népszövetség által 1932 február 2-1 kezdettel Genfben összehívandó általános leszerelési konferencia tárgyalásai mozoghatnak.

A versailliesi és többi páriszkömyéki békeszerződéseknek a „népek önrendelkezési jogára“ és az „örök béke biztosítására“ támaszkodó szerzői az emberiség megnyugtatósára életbeléptetett népszövetség alapiratóba mint VIII. cikket belevették a tagállamok számára azon kötelezettséget, hogy fegyverkezésüket arra a legkisebb mértékre szorítják le, ami összeegyeztethető részint az ország biztonságával, részint azon nemzetközi kötelezettségek lehetőségévé, amelyek egy közös akció által követeltetnének.

Hasonlóképpen írásba foglalták a versailliesi békeszerződésben azon ígéretet is, hogy a győztes államok hadseregeiket ugyanoly szűk korlátok közé fogják szorítani, mint Németország haderejét — ha a legyőzött államok lefegyverzése, illetőleg a még birtokukban maradt, de a békeszerződés határozványai szerint a jövőre eltiltott hadianyag megsemmisítése befejezést nyer.

Megerősítette ez utóbbi pontot Clémenceaunak annak idején a német kormányhoz intézett híres levele, melyben hangsúlyozottan kifejezi az elhangzott kételyekkel szemben, hogy a leszerelés ígérete igenis komolyan érthető.

Sem az egyik, sem a másik ígéret tetté nem vált, — sőt az előkészítő konferencia munkálatai a legutóbbi hónapokig is csak halogatásból és a leszerelést ellenző államok gáncoskodásából állottak.

Azonban a legyőzött országok részére ezen ígérek hatalmas

erkölcsi támaszt jelentenek, úgyhogy Németország erélyes állásfoglalásának következtében, valamint az általános közvélemény nyomása alatt kénytelen volt a népszövetség a múlt évben komoly befejezés felé vinni az előkészítő konferencia munkáját. Tekintettel kellett lennie Henderson ismételt kijelentésére is, hogy Anglia addig semmiféle nemzetközi egyezményhez nem csatlakozik, amíg a leszerelés kérdése végleges elintézést nem nyert.

Az előkészítő konferencián nyíltan szembetűnővé vált az a számtalan mély szakadék, ami az egyes államok felfogását ebben a kérdésben egymástól elválasztja.

A legyőzött államok¹ képviselői, valamint Olaszország, a skandináv államok és Szovjetország a teljes és egyenlő leszerelés végrehajtását követelték, azaz végre megszüntetését annak a szegényteljes állapotnak, amely — mint annyi más téren — úgy a fegyverkezés kérdésében is, tizenkét évvel a világháború lezajlása után különbséget akar tenni győztes és legyőzött között.

Franciaország, Lengyelország és a kis antant három állama azonban szilárd egységet képezve minden olyan követelmény teljesítésétől vonakodott, ami a leszerelést előbbrevítte volna.

Döntő szerepet a konferencián a két angolszász nagyhatalom magatartása játszott.

Henderson és a többi angol labourpárti politikus nyilatkozata után ítélve, mindenki Anglia határozott és őszinte állásfoglalását várta az igazságos és teljes leszerelés mellett — különös tekintettel képviselőjének, Lord Cecilnek személyére, aki mindig a nemzetközi leszerelés előharcosa volt. Nagy meglepetést keltett azonban, hogy valahányszor a gerinces német felfogás és az elodázó vagy kitérő francia álláspont között szavazásra került a sor — Anglia vagy tartózkodott a szavazástól, vagy éppen a német javaslat ellen foglalt állást. Sőt egyik ülésen Lord Cecil gróf Bernstorffal szembeszállva, neki nyíltan szemrehányást tett, hogy őt kiegyenlítő munkájában Németország követeléseivel gátolja!

Amerika pedig rendszerint tartózkodott a szavazástól.

A többi még meghívott állam képviselői aszerint viselkedtek, ahogy annak a nagyhatalomnak példája mutatta, melynek érdek-körébe tartoztak.

Ilyen körülmények között nem csodálható, hogy ez a leszerelési tervzet egyáltalán nem felel meg a vele szemben támasztott követelményeknek, a leszerelést valójában egy lépéssel sem viszi előre, hanem csak arra alkalmas, hogy ezen kérdés komolyságát lejárassa és ezzel a közvélemény érdeklődését elveszítse. Egyben új forrása a jogtalanságoknak és igazágtalanságoknak a legyőzött államok rovására.

Annak dacára, hogy az agyoncsépelte „saját nemzeti biztonsága” számára Franciaország a locarnói egyezményben, a Kellog-szerződésben, valamint a nemzetközi bíróság fakultatív záradékának általánosításában már megkapta a szükséges biztosítékot — mégis minden rendelkezésére álló eszközzel ellenezte szövetségeseivel együtt a lesze-

¹ Csak Németország és Bulgária voltak képviselve, Magyarország nem.

relési kérdés érdemleges megoldását. Azon álláspontra helyezkedett, hogy nem lehet az egyforma leszerelést megvalósítani, mert például két teljesen leszerelt állam közül az, amelyik tökéletesebb iparral rendelkezik és így haderejét hamarabb hozhatja ütképes állapotba, könnyen kísértésbe kerülhet az esetleg felmerült vitát fegyverrel eldönteni. (De azért Magyarország, Németország, Bulgária és Ausztria csak maradjanak tovább is lefegyverezve!)

A konferencián minden kérdésben a francia álláspont győzött, hála Anglia váratlan pálfordulásának, valamint Amerika és más államok szavazástól való gyakori tartózkodásának.

Mielőtt ennek okait kutatnók, nézzük meg mi is az az egerke, amit a Genfben vajúdo hegyc szültek?

Németország kiváló képviselője, gróf Bemstorff útján a következő főbb követelményeket adta elő, melyek nélkül igazságos és egyenlő leszerelés el sem képzelhető:

1. Az általános védkötelezettséggel rendelkező államokban az éri újoncjutalék alapos megszorítása.

2. A kiképzett tartalékok beleszámítása a haderőkbe.

E két kérdés szoros összefüggésben áll egymással és lényeges fontossággal bír, ha két állam haderejének létszámát összehasonlítjuk. A zsoldos hadseregek tartására készített államoknak kiképzett tartalékuk nincsen, mert hiszen legénységük hivatásos katonákból áll, tehát fegyveres összetűzés esetén csak a békében fennálló tényleges hadseregükkel szállhatnak hadba. Ezzel szemben az általános védkötelezettség elvén berendezkedett államoknak mozgósítás esetén összlakosságuk 7—10%-a áll rendelkezésükre kiképzett tartalék gyanánt és vonulhat azonnal hadba, — ami bizony óriási számbeli fölényt jelent. E téren csak úgy lehetne megközelíteni az igazságot, ha azok az államok, amelyek megtarthatták a katonailag és pénzügyileg előnyösebb általános védkötelezettséget, évi újoncjutalékukat erősen lecsökkentenék; azaz tényleges haderejüknek legfeljebb 10%-át frissítenék fel évente az eddigi 35—45% helyett. (Ahol egy év a szolgálati idő, ott évi 85—90% a felfrissítés.)

3. A hadianyag gyökeres korlátozása oly mértékre, amelyen a lefegyverzett államoké van. Az ezen felül eső tüzérségi anyag és egyéb támadó fegyver megsemmisítése, valamint gyártási tilalma, továbbá a vegyi fegyverek teljes beszüntetése.

Mint tudjuk a volt középponti hatalmak részére ma csak könnyű táborig lövegek tartása van megengedve — ezekkel pedig támadó háború viselése elképzelhetetlen. Ha a nehéz, középnehéz és legnehezebb lövegananyag, valamint tankok, vegyi fegyverek (gázok, bakteriológiai háború eszközei stb.) gyártását teljesen beszüntetnék, a meglévő készleteket a föld minden államában megsemmisítenék, az volna az első alapvető lépés az igazi leszerelés felé.

Ezután még mindig elegendők volnának — egyenlő esetleges ellenfelekről lévén szó — a megmaradt szűk keretek közt tartott hadseregek az országok védelmére.

4. A nemzetközi ellenőrzés legyen teljesen nyílt, hogy vajjon a leszerelési egyezményt minden állam meg is tartja-e.

Végeredményben azonban a német javaslatot elvetették és az alább nagy vonásokban (William Martin nyomán) közölt tervezet kerül a népszövetség elé:

I. cikk: „A magas szerződő felek kötelezik magukat, hogy fegyverkezésüket korlátozzák és lehetőség szerint csökkentik — úgy ahogy jelen megállapodásban az meghatározva van.“

(Úgy hisszük ehhez más magyarázat nem szükséges, mint az orosz delegátus, Litvinov, találó megjegyzése, hogy akkor miért nem nevezik el a konferenciát „amennyire csak lehetséges — leszerelési konferenciá“-nak.)

II. és III. cikk a tényleges békelétszámok meghatározását és annak átlagos kiszámítását szabja meg.

(Itt megjegyezzük, hogy számok sehol a tervezetben nem foglaltanak, kivéve a tengerészeti részt. Ezeknek meghatározása az általános leszerelési konferencia hatáskörébe fog tartozni.)

IV. cikk megnevezi azon katonailag szervezett egyéb alakulatokat (rendőr-ség, csendőrség, vámőrség, erdőőrség), melyek — törvényes békebeli rendelteté-

sükre való tekintet nélkül — kereteik, létszámuk és felszerelésük folytán alkalmasak lehetnek arra, hogy katonai célokra mozgósítás nélkül felhasználtassanak.

Azon államokra vonatkozólag, ahol általános védkötelezettség áll fenn, maximálni fogják a tényleges teljesítendő katonai szolgálat idejét.

(A franciák szívesen hivatkoznak arra, hogy ők máris leszerelnek, mert hiszen megrövidítették a szolgálati időt. Ez katonai szempontból nem helytálló, mert háborús veszély esetén egyáltalán nem fontos, hogy mennyi volt valamelyik államban a haderő átlagos tényleges békelelétszáma és hogy mennyi ideig szolgált egy-egy ember, hanem hogy hány fő kiképzett katonával vonulhat az illető hadsereg mozgósítás után hadba. Különben is rövidebb szolgálati időnél fokozottabb munkával és külön szakmákra való kiképzéssel ugyanazt az eredményt lehet elérni, mint hosszabb szolgálati időnél rendes kiképzési viszonyok mellett. Tehát ismét csak az általános védkötelezettség elvén szervezett hadsereg van óriási fölényben.)

A következő cikk meghatározza azon korlátozásokat, melyek hadianyagok tartására, gyártására, vásárlására és a szárazföldi fegyverkezésre vonatkoznak.

A francia álláspont itt csak költségvetési téren való korlátozást óhajtott volna megengedni. Ez természetesen megint a jellemző kiterő módszer lenne. Mert legegyszerűbben kijátszható volna hadügyi kiadásoknak más tárcaik terhére való elszámolása által. Ezenfelül még tág tér nyílna a legnehezebb támadó fegyverek gyártására is az előző évi megtakarításokból. E kérdés az Egyesült-Államok határozott állásfoglalása miatt a francia álláspont ellen még mindig nem nyert végleges megoldást és az általános leszerelési konferenciára vár.

A legsimábban a tengerészeti rész intéződött el, mert egyszerűen belevették a londoni konferencia határozatait némi könnyítéssel a kisebb tengeri erők számára az egyes kategóriák tonnatartalmának korlátozásánál.¹ Ebben a kérdésben a francia és angol erősen ellentétes álláspont London óta igen nagy közeledést mutatott és mint később látni fogjuk, itt keresendő Anglia megváltozott magatartásának egyik sarkpontja.

A légi haderőknél a tervezet csak arra szorítkozik, hogy megszbaja a katonai célokra tartható gépek számát, továbbá eltiltja a polgári gépeknek katonai jellegűre való gyártását és rajtuk katonailag képzett pilóták alkalmazását, valamint oly repülőtársaságok pénzügyi támogatását, amelyek non polgári gazdasági célokat szolgálnak.

Ezzel ugyan semmi sincs téve, mert polgári és katonai gépek között a különbségtétel igen nehéz, miután előbbieket hadicélokra egyhamar átalakíthatók.

Az egyes államok részére hadügyi és tengeri tárcajuk kiadásait maximálják, mely összegek nagyságát szakértők fogják meghatározni.

Egy másik cikk kötelezővé teszi a fegyverkezések és katonai ügyek nyílt kezelését, valamint az egyes államok kölcsönös teljes felvilágosítását.

Az ötödik fejezet végre megiltja bármennemű vegyi fegyver (mérges vagy bénító gázok, vagy hasonló folyadékok, valamint bakteriológiai harceszközök) használatát a kölcsönösség feltétele mellett.

Ez volna az egyetlen igazán pozitív eredménye a konferenciának, ha megtartanák határozatait.

A hatodik bekezdés elrendeli egy Genfben székelő állandó leszerelési bizottság felállítását, melynek hivatása lesz jelen egyezmény végrehajtását figyelemmel kísérni.

(De természetesen csak bizonyos államok kiküldöttjei lesznek tagjai!)

A leszerelés gondolatát legjobban megcsúfolja azonban a tervezet 53. §-a, mely így hangzik:

Jelen egyezmény (már mint az elfogadandó végleges leszerelési szerződés) azonban semmiképpen sem érinti azon előzetes szerződések érvényességét, melyeket némelyek a magas szerződő felek közül egymásközött a szárazföldi, tengeri és légi fegyverkezés korlátozására vonatkozólag megkötöttek. A magas szerződő felek kijelentik, hogy ők fegyverkezésüknek jelen szerződésben kifejezésre juttatott korlátozását csak a fentiekben említett megállapodások tekintetbevételevel fogadják el és hogy számukra azon megállapodások érvényben maradása jelen szerződés megtartásának fontos előfeltétele!“

Egyszerű magyar nyelven ez azt jelenti, hogy csak a békeszerződésekben kiereszkolt igazi és teljes leszerelés marad továbbra is érvényben, tekintet nélkül arra, hogy az 1932. évi genfi konferencián a többi államnak egymásközött milyen megállapodásra jutnak fegyverkezésük korlátozására vonatkozólag. Vagyis

¹ Itt utalok a Magyar Szemle 1930 októberi számában megjelent „A valóság a leszerelés kérdésében“ című cikkemre.

a különbség győztes és legyőzött között maradjon csak meg továbbra is, időtlen időig, és a győztesek csak akkor hajlandók saját fegyverkezésüket bizonyos csekély — főleg a békelétszámok és az állandó költségvetés terén megnyilvánuló — korlátozásnak alávetni, ha a legyőzönek továbbra is megtartanak a teljes lefegyverzés és védtelenség állapotában.¹

Fenti tervezetet teljes egészében elfogadták Franciaország, Anglia, a kis antant, Lengyelország és Görögország képviselői. Mint teljesen meg nem felelőt vagy mint hiányosat visszautasították Németország, Bulgária, Oroszország és az Egyesült-Államok.

Ehhez magyarázat nem kell. A tervezet sorai elég ékesen szólnak a mellett, hogy mennyi ösztinte (?) szándék található a leszerelés dolgát intéző győztes hatalmak magatartása mögött.

Az itt felsoroltakból látjuk meg egyrészt, hogy mily kevés pozitív eredményt mutathat fel ezen egyezmény a leszerelés felé vivő úton, ellenben mennyi kibúvóra és a korlátok tetszészserinti értelmezésére ad alkalmat. Másrészt pedig látjuk, hogy mily mélyreható, az egyes hadseregek szervezésébe és anyagi felszerelésébe vaskézzel belenyúló intézkedéseket jelentene az igazi leszerelés.

A volt középponti hatalmak, sajnos, elsősorban mi magyarok ránerőszakolt kényszer folytán ezt már átéltük. Tudjuk, mit jelent, tehát nem képzeljük, bármennyire hangzottassák is az ellenkezőjét a vezető hatalmak politikusai, hogy a mai nemzetközi helyzet és a katonai államok felfogása mellett ily gyökeres leszerelésre részükről önként valaha is sor kerülne.

De akkor micsoda jognon követelik őket, hogy az 1914—1918-as világháború legyőzött államai örök időkre belenyugodjanak az egyoldalú leszerelés megszegyenítő tényébe és végleg megbarátkozzanak azon gondolattal, hogy határaik, népük és egész létük védtelen préda legyen bármelyik felfegyverzett szomszéd számára?

Ha szem előtt tartjuk, hogy az általános leszerelés sorsdöntő kérdése az egész világnak és a mai problémák között az emberiségnél a legnagyobb érdeklődésre tarthat számot, hogy a győztesek által alkotott népszövetség leszerelés nélkül hivatását betölteni nem képes, ez utóbbi ellenben minden ígéret és konferencia dacára is egyelőre csak utópia marad,— akkor méltán kérdezhetjük, hogy mik hát az okai annak, hogy ily sanyarú színjátékkal törlik ki a népek szemét, hogy ennyire lábbal tapossák az ünnepélyes formák közt tett és írásba foglalt ígéreteket, — mely eljárás igen nagy mérvben alkalmas arra, hogy a népek közvéleményének a nemzetközi egyezmények és szerződések szentségébe vetett hitét és bizalmát alaposan megrendítse?

A feleletet rá a mindenkori nemzetközi és földrajzi helyzet adja meg.

Nagy haderőket az egyes államok politikai, gazdasági, és területi hatalmi törekvéseik és az ezekből folyó érdekellentétek miatt akarnak továbbra is tartani. További okok: ezen törekvések okozta helyzetből adódó igyekezet a fennálló erőelosztás, nemzetközi helyzet és hatalom egyensúlyban tartása iránt. Értve ezalatt elsősorban bizonyos államcsoport merev elzárkózását a békeszerződések revíziójától,

¹ E kérdés részletes megvilágítása érdekében utalok előbb idézett cikkemre.

sőt egy esetleges bosszúhadjárattól való páni félelmet is. Ezek a terjeszkedő vagy egyensúlyozó hatalmi törekvések bárány bőrbé bujtatott farkas gyanánt ott lappangtak a konferencia tanácskozásai hátterében és ha az alábbiakban — helyszűke miatt csak a legszembe-tűnőbbekre — rájuk mutatunk, érthetővé válik a leszerelést elő-készítő konferencia sovány eredményének oka, valamint megmagya-rázva látjuk az egyes államok képviselőinek a tárgyalások folyamán tanúsított magatartását is.

Miután a háború, mint Clausewitz mondja, nem más, mint a politika folytatása megváltozott erőszakos eszközökkel, a haderők hivatva vannak fenti terjeszkedő vagy egyensúlyozó törekvéseknek megfelelő nyomatékot adni. Azon államok, melyek céljaik felé vivő igyekezetük mögött ott tudják a hadseregük adta súlyt, erről a megnyugtató tudatról lemondani nem akarnak és nem is fognak, sőt továbbra is fel fogják használni segítség gyanánt céljaik eléréséhez, ha egyelőre csak mint hathatós erkölcsi tényezőt is.

Az előkészítő leszerelési konferencián Anglia váratlan és sokak előtt érthetetlen magatartásának nyitja ott keresendő, hogy a sziget-ország nem akarta saját maga számára csak másodrendű fontossággal bíró szárazföldi kérdés kedvéért Franciaországgal kenyértörésre vinni a dolgot. Ezt pedig elsősorban azért, mert az itt Párizsnak tett kedvezmények fejében a tengeri leszerelés terén óhajtotta kivívni a franciák engedékenységet.

A múlt évi londoni konferencia úgy ahogy fegyverszünetet terem-tett az angol-amerikai hadihajóépítési versengésben. Ehhez az egyez-ményhez szeretnék az angolok mindenáron az egymással épp London-ban tengeri kérdéseken végleg összekülönbözött franciákat és ola-szokat aláírók gyanánt megnyerni azért, hogy az ezáltal bizonyos kor-látok közé kerülő francia hadiflotta ne szolgáltatthasson a jövőben eset-leg okot az angol (és ennek következtében az amerikai) hajóhadak további növelésére, mint azt jelen rohamos fejlődésével már-már szük-ségessé teszi. Így inkább szabadkezet engednek Franciaországnak, hogy Tardieu-, Maginot-, Weyand-féle nagyszabású fegyverkezési pro-gramját 1932. év végéig befejezze. Ezenfelül nem akartak éppen ele-gendő számmal meglévő belső és külső problémáikhoz a francia kül-politikával való merev szembehelyezkedéssel még új nehézségeket teremteni — hisz Angliának jelenleg elsősorban nyugalomra és gazda-sági haladásra van szüksége, hogy minden energiáját a fennálló bajok megoldására fordíthassa.

Mi sem jellemzőbb erre az engedékenységre, mint Hendersonnak december utolsó napjaiban tartott rádióelőadása, melyben már csak azon „reményének“ ad kifejezést, hogy a leszerelési egyezmény az egész világ haderejének számbavehető csökkentését fogja jelenteni.

Az anyaország gazdasági gondjaihoz (a mind nagyobb külföldi verseny és a piacok csökkent felvevőképessége folytán megkisebbedett kivitel, munkanélküliség stb.) hozzájárulnak politikai nehézségek az egyes birodalmi részekben (India alkotmánya, nacionalista mozgalma, bolsevik i izgatás az ázsiai birtokokon, Kanada gazdaságpolitikai köve-telési stb.).

Anglia mindmáig vezetőhelyen állott pénzügyi téren az egész világon, hiszen összes külföldi kölcsönkövetelése meghaladja legújabb amerikai számítások szerint a 20 milliárd dollárt. Azonban ma már erősen érzi az Egyesült-Államok kereskedelmi és pénzügyi konkurenciáját a világ minden részében. Főleg Dél-Amerikában, ahol igen sok a befektetett angol tőke, de a távol keleten, sőt a domíniumokban is érezhető az északamerikai kereskedelmi és pénzügyi előretörés befolyása.

Ha meggondoljuk azt, hogy a brit világbirodalom csak szénnel, nikkellel, ónnal, gyapjúval, búzával, gummival, vassal és acéllal rendelkezik feltűnő nagy mennyiségben — olaja ellenben úgyszólván egyáltalán nincsen (utalunk a Mosul-olaj tárgyalásokra és ezen kérdés roppant katonai és gazdasági fontosságára Anglia számára), vörösréz, ólom, higany stb. termelésében sem bővelkedik, továbbá hogy gyarmatai és így élelmiszer- és nyersanyagforrásai az egész földkerekségen szerte szétszórva vannak, — akkor megértjük, miért kell neki hatalmas hadiflottát tartani és hogy miért tekintet Albion sanda szemmel Uncle Sam rohamos térhódítása felé.

Érdekellentétekből könnyen hatalmi kérdések származhatnak, — ami viszont mindenkor háborús veszélyt jelent — láthatjuk tehát, hogy éppen elegendő aggasztó jelenség található a két angolszász nagyhatalom szembeállítottságában. Ezért nyer Franciaország szabad kezet Európában, valahányszor élére állítja a helyzetet.

Az Egyesült-Államokban a mérhetetlen világháborús anyagi nyereség és az ipari technikai eszközök óriási fejlettsége folytán a régi piacok korántsem bizonyultak elegendőnek. A természetes törvények szerint meginduló kereskedelmi és pénzügyi terjeszkedés irányt elsősorban a világháború által megkímélt országok és földrészek felé vett, melyeknek felvevő, fogyasztó- és hitelképessége nem jutott a tönk szélére. Itt azonban ez a terjeszkedés mindenütt idegen érdekekbe ütközik, minek következménye erős és kíméletlen versengés, ami viszont minden eshetőségre készen — fegyverkezést, nagy hadsereg és hadiflotta tartását jelenti.

Így aztán az Egyesült-Államok megszűntek már pacifista elvek előharcosai lenni, de éppen olyan éberem őrzik hatalmi érdekeiket, mint a többi nagyhatalom és legjobb úton vannak, hogy ők legyenek majdan a világ vezető gazdasági, sőt katonai hatalma. A leszerelési kérdéssel, főleg annak tengerészeti részével való szembeállítottságuk azonos az angolokéval, természetesen saját szükségleteik alapján.

A bevándorlás eltiltása folytán az angol konkurenciával való versengésnél is erősebb és élesebb lett az ellentét Japánnal szemben.

A két állam minden érdeke homlokegyenest ellenkezik egymással. Japán nem tudja túlszaporodott lakosságát eltartani. Terjeszkedési lehetősége Formosa, Korea, Szachalin, valamint Mikronézia legtöbb szigetének megszállása után egyelőre megszűnt. Amerika viszont eltiltja őket a bevándorlástól, ipari cikkei számára pedig piacot keresve, megszállta az idők folyamán a Fülöp-, Guam-, Wake-, Gente-Hermosa- (Samoa-) s végül 1898-ban a Hawai-szigeteket — ezáltal végleg bekerítve a távolkeleti szigetországot. Hogy pedig

megfelelő flottatámponttal rendelkeznek és birtoklásának nagyobb nyomatókat adjon — olyan hadikikötőt épített Honoluluban, mely párját ritkítja. (Legmodernebb dokkok, repülőterek, erődök, utak stb.)

Mindkét állam versenyt fegyverkezik egymással, kérdés, melyik bírja tovább pénzzel vagy ideggel.

Franciaország ezzel ellentétben tipikus példáját mutatja a hatalmi egyensúlyozó törekvésnek, illetőleg a meglévő helyzet minden áron való fenntartásának.

Ma hatalma tetőpontján áll, az európai szárazföldi hegemoniát kezében tartja, a világháború ránézve szerencsés kimenetele minden céljának és vágyának beteljesülését hozta. Ezért úgy véli, hogy minden érdeke azt követeli, hogy a világháborút befejező békeszerződések által adott területi és egyéb változások és kötelezettségek teljes mérvben örök időkre fennálljanak. Népszövetség és leszerelési kötelezettség dacára katonai szerződések szövevényes hálózatával bástyázta magát körül, óriási kitűnően felszerelt modern hadsereget tart (a világ legnagyobb szárazföldi hadereje), hadiflottáját állandóan fejleszti és növeli. Félti elért óriási hatalmát, félti kultúráját és csakis hatalmas haderejében véli saját biztonságát feltalálni. Mindezt csak azért, mert a francia egyéni lelkiületből kiindulva, ki soha vereséget elfelejteni nem tud — páni félelemben él a fegyvertelen Németország esetleges bosszújától és mereven elzárkózik a békeszerződések mindennemű revíziójától.

A hivatalos francia politika teljesen figyelmen kívül hagyja azon körülményt, hogy a békeszerződések határozványait éppen a győztes hatalmak szegték meg azzal, hogy nem váltják be a leszerelés ígéretét, továbbá, hogy egyik utódállamban sem tartják tiszteletben a nemzeti kisebbségek jogait.

A kisantant három állama, Lengyelország és Belgium kitartó hűbéresei ennek a francia politikának, ennek ellenében viszont pénz, katonai küldöttségek és egyéb segítség bőségesen áll rendelkezésükre.

Franciaország gyanakvással tekint két nagy szomszédja, Olaszország és Németország felé. Több mint 300 km-es acél és beton erődöv védi határait a Rajna mentén. Ennek folytatása a belga váröv, melyet most kellene a Rajna-szerződés értelmében a legújabb haditechnikai követelményeknek megfelelően újjáalakítani. Ugyanily rendkívüli méretű erődvonat építése van tervben és részint folyamatban az olasz határ mentén.

És a „cauchemar des coalitions“ nyomja a francia lelkeket!

Lidérc gyanánt üli meg őket az ellenük alakulható szövetségektől való félelem. Rémük egy esetleges, több mint 300 millió embert számláló tömeg, melynek tagjai Németország, Oroszország, Olaszország, Törökország, Bulgária, Görögország, sőt talán Magyarország, Albánia és Ausztria lehetnének. Ez a szövetség szerintük kíméletlenül végrehajtaná a békeszerződések gyökeres revízióját és megsemmisítené féltve őrzött és dédelgetett francia kultúrájukat.

A francia problémák legkeményebbje az Olaszországgal fennálló ellentétek sorozata. Olaszországnak méltán van rá oka, hogy elége-

detlen legyen és a békeszerződések revízióját követelje. Saját létérdekei érvényesülését, igazságot és egyenjogúságot pedig a legyőzött államok részére.

Mikor a világháborúban a francia diplomáciai művészet elérte Olaszország hadüzenetét, akkor ez a következő ígéreteket kapta: a Trentino a Brennerig, Trieszt, Isztria, a szemben lévő Adria-part a Sabioncello-félszigetig, illetőleg a Narentáig (Raguza és környéke semlegesítve lett volna). Továbbá Adalia és környéke Kisázsiaiban, valamint Erythreia, Szomáliföld és Lybia gyarmatainak kibővítése. Mint tudjuk, az ígért gyarmatok és Adalia elmaradtak. Az elosztott német gyarmatokból semmit sem kapott, Dalmácia és Raguza Jugoszlávia kezére került, mely a „mare nostró“ másik partján az osztrák ellenlábansnál sokkal fenyegetőbben terjeszkedik és fegyverkezik. Ezzel szemben súlyosan nehezedik rá a francia hegemonia, melynek egyedül nem állhatna ellen. Tuniszt nem kapta meg, Korzika pedig veszedelmesen közeli flottatámpont lehet ellene Franciaország számára.

Itália részére létfeltétel a francia hadiflottával egyenlő hajóhad. Ebből a követeléséből nem engedhet — Franciaország pedig arra hivatkozva, hogy a távol keleten levő gyarmataival való összeköttetés „biztonsága“ miatt kell neki a túlsúlyban lévő flotta, elzárkózik a beleegyezéstől. Számára ez egyszerű hatalmi érdek, főleg miután már erősen érzi az olasz diplomácia rendkívül ügyes munkájának eredményét és látja, hogy a testvérmép legjobb úton halad, hogy elsőrendű gazdasági, politikai és katonai nagyhatalommá nője ki magát.

Az olasz nép gyors szaporodása és gyarmatainak aránylag kevés volta természetesen gazdasági és politikai terjeszkedésre vezet. Ennek a békés terjeszkedésnek legjobb talaja a közeli keleten fekszik. Ezért ütközik minden nagyobb államalkotás a Balkánon olasz érdekebe, ezért találja a francia keleteurópai előőrsnek, Jugoszláviának fészkelődése őt duplán érzékenyen. Az elmúlt esztendőkből mesteri munkát végzett az olasz diplomácia ezen a részen. Különböző szerződésekkel békét és megnyugvást teremtett a Földközi-tenger keleti részében, halálos ellenségeket barátoktatott meg egymással a törökök, görögök és bolgárok személyében, továbbá ügyesen bekerítette a hódító és háborús vágyaktól telhetetlenségig hevített délszláv államot.

A béke biztosítására, valamint a nemzetek közt létesítendő egyenjogúság és teljes igazság megteremtésére irányuló politikája szoros barátságot teremtett közte és Magyarország között. Barátságosan közeledett Ausztriához és legújabban Oroszországhoz. Mindezek által legnagyobb hadászati gondját is kielégíthette: nyersanyaggal való ellátását háború esetén Magyarországgal, balkáni barátaival, sőt Oroszországgal háborúban is reméli az összeköttetést fenntartani.

A kisantant, mely Franciaországtól hatalmi és pénzügyi téren többet kér, mint adhat, hasonló mérvű fegyverkezési politikát folytat, mint pártfogója, elsősorban Magyarország dien. Emellett Jugoszlávia az olasz békés terjeszkedő és barátsági politikát fenyegetésnek veszi és attól tart, hogy háború esetén teljesen bekerítik és elzárják Szalonikitől. Katonai szerződéseik szép számmal vannak ugyan — de érzik

az olasz diplomácia fölényes munkáját és szeretne szabadulni a finom hálóból. Nagyarányú katonai szervezkedést folytat, állandóan hadászati fontossággal bíró vasútvonalakat és utakat épít a határvidékeken — természetesen francia pénzen.

Románia félelemmel tekint az óriás orosz birodalom felé, főleg amióta ez fekete-tengeri hajóhadát megerősítette. Constanzában új erős flottatámpontot akar építeni, állítólag angol részesedéssel.

Csehszlovákia, mely egész természetellenes lényét annak köszönheti, hogy Németország keleten is ellenséges arcvonallal találja szembe magát, Európában a fegyvergyártás terén második helyen áll. A Skodaművek (csak a Creuzot fegyvergyár nagyobb náluk) óriási tömeg fegyvert, lőszert és egyéb hadianyagot szállítanak főként Jugoszláviának, de Romániának és állítólag Oroszországnak is — azonfelül a világ minden e téren fogyasztó számba jöhető államába, sőt még Kínába is!

Az összes nagyhatalmak és az európai államok előtt ott tomyosul a moszkvai vörös rém gondja. A nemzeti államok addig nem is gondolhatnak haderejük lefegyverzésére, bármennyire megegyeznének is egymással, amíg a bolsevista propaganda és forradalmi vágy, világuralmi és az összes nemzeti államberendezkedés felforgatására irányuló törekvés Szovjetországra, mint önálló bolsevista államra támaszkodhat.

Való ugyan, hogy jelenleg gazdasági bajai és belpolitikai nehézségei miatt úgy látszik, egyelőre letett a világ forradalmasításáról és minden erejével az ötéves ipari terv megvalósításán dolgozik.

Ott látjuk azonban kezét minden ázsiai gyarmati forrongásban, ott a kínai polgárháborúban. Mindenütt serényen dolgozik, szövetkezik két legnagyobb ellenfele, Anglia és Franciaország ellen. Romániával szemben megoldatlan kérdés Besszarábia hovatartozása, melyről egyik sem hajlandó lemondani.

Közeledik Németországhoz (ellenőrizhetetlen hírek keringenek német ipari és katonai bizottságok kinnlétéről). Azonban a szovjetbarátságánál sohasem tudható, hol mond váratlanul csődöt.

Genfben ravaszul követelte a teljes leszerelést, hogy a többiek követelését is túlhajtsa és ezáltal a megegyezést lehetetlenné tegye.

Ezzel szemben odahaza állandó igen erős fegyverkezést folytat, milliós hadsereget tart. Ennek értéke ugyan túl nagyra nem becsülhető, mert anyagi eszközök nem állanak rendelkezésére, hogy nagyobb önálló háborús tevékenységet hosszabb időn át folytasson.

Lengyelország mint fiatal nagyhatalom, két erős ellenfél közé ékelődött, mely összeroppanással fenyegethetné. Keleten a szovjet, nyugaton pedig a megoldatlan német határ kérdése. Keletporoszország sorsa, — a lengyel korridor — Kelet-szilézia bányavidékei és a német kisebbség kérdése, mind megannyi súlyos probléma, melynek elintézését a jelenleg is 62 milliós német birodalom népe sürgeti, így hát a lengyelek is fegyverkeznek, készülődnek és eszük ágában sincs leszerelni. Angol vélemény szerint Európa veszélyterülete a Rajnától a Visztuláig tolódott el. A német-lengyel határ változatlan fennállásának biztosítását Anglia nem is vállalta el.

Nagy vonásokban ezek a főbb ellentétek és hatalmi törekvések, melyeknek utolsó és legfontosabb tartaléka a haderő. Ha egyiket-másikat sikerül is kiküszöbölni, támad helyette száz más — az emberiség pedig ma még nincsen a kultúra oly magaslatán, hogy végeredményben utolsó mentsvár gyanánt ne a fegyveres elintézés lehetőségét válassza! Ezért nem tudnak a leszerelési tanácskozások mindezideig értékes eredményt felmutatni.

Ennyi tömeges, ezerfelé húzó irány, érdekellentét, törekvés, acsarkodás és szüntelen fegyverkezés között védtelenül áll hazánk. Az önvédelem legegyszerűbb feltételeitől is megfosztva, teljesen nyílt határokkal, olyan szomszédoktól körülvéve, kiknek kölcsönös katonai szerződésében az utolsó századig meg van szabva annak a haderőnek nagysága, mellyel határainkat megszállják abban az esetben, ha bármelyikük egy másik állammal háborúba keveredne — tekintet nélkül arra, hogy Magyarország tesz-e semlegességi nyilatkozatot vagy sem!

És ha a magyar kormány bármely oly intézkedést tenne, amelyet a kisantant-államok érdekeik ellen vétőnek tartanának, ez azonnali hadüzenetet kiváltó oknak számít!

Mikor a kisantant-szerződések kötettek, egyedül állottunk, barátok nélkül, szemben a népek közönyével. Ma már kimenekültünk a teljes elszigeteltségből — az olasz nagyhatalom barátsága, török, bolgár és egyéb szerződéseink lassan-lassan számottevő tényezővé emelik Közép-Európában hazánkat.

Azonban mégis ki vagyunk téve annak, hogy szomszédaink egyike valamelyik állammal háborúba keveredve, egyszerűen ráfognak a magyar kormány bármelyik intézkedésére, hogy ő ellenük irányul és meghorognak bennünket állig felfegyverkezve.

Mi pedig itt állunk pusztá szál karddal a kezünkben, minden nevezetesebb és fontosabb harceszköz, technikai felszerelés nélkül. Kiképzett tartalékaink nincsenek, 35.000 főnyi honvédségünkben alig két hadilétszámú hadosztályt tudnánk kiállítani. Akkor, amikor Európában több katona áll ma fegyverben, a volt központi hatalmak lefegyverzése dacára is, mint 1913-ban. És mikor a föld népeinek évi fegyverkezési kiadása megközelíti az egy milliárd font sterlinget! Az a leszerelés pedig, amit Genfben most előkészítettek, egy lépéssel sem viszi közelebb a népeket a világbékéhez, hanem legfeljebb csak némi pénzügyi könnyítést hoz egyik-másik nagyhatalomnak, kölcsönös megegyezés folytán. A háború lehetőségének ugyanoly tág tere nyílik ezután is, mint eddig.

Méltán követelheti tehát az egész magyar közvélemény, hogy vagy teljesítse minden állam a leszereléssel kapcsolatos kötelezettségét, vagy pedig adassék meg a módja annak, hogy mi is gondoskodhassunk megfelelő honvédelmi eszközökről, hogy hazánk csonka földjét rablótámadásoktól megóvhassuk!

VITÉZ MÓRICZ KÁLMÁN